

Taajamametsien kunnossapidon ja hoidon periaatteet Uudessakaupungissa

Taajamametsien kunnossapidon ja hoidon periaatteet Uudessakaupungissa

Julkaisija: Uudenkaupungin kaupunki, Viherpalvelut

Ajankohta: Toukokuu 2021

Laatija: Terhi Ajosenpää, ProAgria Länsi-Suomi ry, MKN Maisemapalvelut

Valokuvat: Terhi Ajosenpää

Sisällysluettelo

Johdanto	4
Kunnossapidon ja hoidon tavoitteet	5
Virkistys, maisema ja saavutettavuus.....	5
Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut.....	6
Elinvoimaisuus ja ilmastokestävyys.....	7
Resurssien tarkoituksenmukainen käyttö	7
Asukkaiden ja käyttäjien arvostukset	8
Kysely taajamametsistä	8
Tulokset	9
Toimenpidesuosituksset	11
Taajamametsien suunnittelu	11
Viestintä ja vuorovaikutus	14
Puuston käsittely ja uudistaminen	15
Luonnon monimuotoisuus ja vesistöt	16
Maiseman ja kulttuuriperinnön hoito	18
Tuhoriskeihin varautuminen	18
Ulkoilureitit ja -rakenteet	19
Seuranta	20
Lisätietoja	21

Johdanto

Taajamametsillä tarkoitetaan taajama-alueilla eli asutuksen keskellä tai välittömässä läheisyydessä sijaitsevia metsiä. Uudessakaupungissa kaupungin omistamia taajamametsiä on yli tuhat hehtaaria. Metsät ovat merkittävä osa Uudenkaupungin kaupunkiluontoa ja maisemakuvaa. Ne tarjoavat monenlaista virkistystä ja hyvinvointia asukkaille, ja vaikuttavat osaltaan kaupungin vetovoimaisuuteen.

Uudenkaupungin kaupungin omistamille metsille on vuonna 2015 laadittu metsien hoidon tueksi metsäsuunnitelma. Kyseinen suunnitelma sopii ohjeeksi talousmetsien hoidolle, mutta ei sellaisenaan sovellu taajamametsien hoidon ohjeeksi taajamametsien lukuisten erityispiirteiden vuoksi. Taajamametsien hoidossa puuntuotanto ei ole ensisijainen hoidon päämäärä, vaan hoitoa ohjaavat monet aineettomat hyödyt, erilaiset arvot ja arvostukset. Siksi kaupunki on syksyllä 2020 päättänyt aloittaa tarkempien ohjeiden ja suunnitelmien laadinnan monimuotoisten ja vetovoimaisten taajamametsien säilyttämiseksi ja kehittämiseksi.

Taajametsien kunnossapidon ja hoidon periaatteilla linjataan, miten Uudenkaupungin kaupungin omistamia taajamametsiä käytetään ja miten kunnossapitoa ja hoitoa suunnitellaan ja ohjataan. Lisäksi annetaan suosituksia ja ohjeita töiden toteutukseen ja ajoitukseen.

Periaatteet on laadittu osana taajamametsien kunnossapitoluokitusta, joka on aloitettu syksyllä 2020. Luokitustyön kohteena olivat Uudenkaupungin keskustan pohjois-, itä- ja eteläpuolella sijaitsevat taajamametsät Sorvakosta Saarnistoon noin 140 hehtaarin alalla. Osana luokitustyötä järjestettiin laaja karttapohjainen kysely, jolla selvitettiin asukkaiden ja käyttäjien toiveita taajametsien käytön ja hoidon kehittämiseksi. Kyselyn tulokset on huomioitu periaatteiden laadinnassa.

Työn tilaajana on toiminut kaupunginpuutarhuri Saija Peltola, ja sen on toteuttanut maisema- ja ympäristöasiantuntija Terhi Ajosenpää Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten MKN Maisemapalveluista /ProAgria Länsi-Suomi ry:stä. Työtä on toteutettu yhteistyössä Uudenkaupungin kaupungin Viherpalveluiden ja Kaupunkisuunnittelun kanssa.

Luokitustyötä jatketaan tulevana vuosina asemakaava-alueiden ja muiden keskeisten taajamametsien osalta. Näitä periaatteita päivitetään tarpeen mukaan osana luokitustyötä.

Kunnossapidon ja hoidon tavoitteet

Uudenkaupungin kaupungin taajamametsien kunnossapidon ja hoidon tavoitteet jaetaan neljään kokonaisuuteen:

1. Virkistys, maisema ja saavutettavuus
2. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut
3. Elinvoimaisuus ja ilmastokestävyys
4. Resurssien tarkoituksenmukainen käyttö

Virkistys, maisema ja saavutettavuus

Taajamametsät ovat tärkeitä virkistyskäytön ympäristöjä. Kunnossapidon tavoitteena on ylläpitää ja kehittää virkistysympäristön vetovoimaisuutta ja monipuolisuutta. Kulumisen ehkäisemiseksi kulkua ohjataan reiteille ja kulutusta kestäville alueille. Virkistyskäytön ohjauksessa pyritään huomioimaan eri käyttäjäryhmien tarpeet ja sovittamaan eri toiminnot mahdollisimman hyvin yhteen tai ohjaamaan ristiriitoja aiheuttavia toimintoja eri alueille. Aktiivisessa virkistyskäytössä olevilla alueilla kunnossapito painottuu reittiympäristöjen kulkukelpoisuudesta ja turvallisuudesta huolehtimiseen sekä vaihtelevien näkymien ja lähimaiseman hoitamiseen.

Asutuksen läheisyydessä sijaitsevilla metsillä tavoitteena on hoitaa lähimaiseman visuaalisuutta ja ylläpitää metsän tuomaa viihtyisyyttä ja metsän tuntua. Metsien tuottamia suojavaikutuksia vahvistetaan ja metsiä kehitetään sijainnin mukaan näkö-, melu-, tuuli- ja pölysuojina. Tienvarsi- ja reunametsissä hoidossa yhteensovitetään mahdolliset suojavaikutustarpeet maisemanhoitoon, sillä tienvarsi- ja reunametsät vaikuttavat keskeisesti mielikuvaan kaupungin vetovoimaisuudesta. Metsät muodostavat taajamien kaukomaisemaa ja metsissä tehtävät toimenpiteet sovitetaan maiseman rakenteeseen ja luontaisiin ominaispiirteisiin sopiviksi. Maisemallisesti tärkeiden metsien siluetti pyritään säilyttämään ehjänä.

Helppoa saavutettavuutta ja pääsyä taajamametsiin tuetaan säilyttämällä kattavasti metsiä osana viheralueverkkoa ja lisäämällä opastusta sekä käyttöä palvelevia rakenteita ja sujuvia reittiyhteyksiä. Päiväkotien, koulujen ja palvelutalojen tarpeet huomioidaan niiden lähimetsissä niin, että metsiä voivat toimia houkuttelevina oppimisympäristöinä sekä yhteisöllisyyden ja luontosuhteen vahvistajina.

Taajamametsät ovat muotoutuneet osaksi taajamarakennetta monien kehityskulkujen myötä ja niissä voi sijaita tärkeää kulttuuriperintöä. Taajamametsissä nämä arvot on tärkeää tunnistaa ja säilyttää tuleville sukupolville. Metsien ja avointen alueiden, kuten niittyjen ja peltoalueiden väliset puustoiset reunavyöhykkeet ovat tärkeitä kulttuuriympäristön kohteita, joiden hoidossa huomioidaan myös avoimen alueen kunnossapidon tavoitteet ja tarpeet.

Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut

Luonnon monimuotoisuus ja taajamametsien tuottamat ekosysteemipalvelut turvataan kaikissa toimenpiteissä kohteen sijainti ja käyttötarkoitus huomioiden.

Monimuotoisuudelle tärkeitä rakennepiirteitä, kuten lahoppuun ja lehtipuiden määrää lisätään ja niiden laatua monipuolistetaan. Arvokkaat elinympäristöt ja huomionarvoisten lajien elinpaikat rajataan aktiivisen käytön ja hoidon ulkopuolelle, ja niissä tehdään ainoastaan luonnonarvoja parantavia hoitotoimia. Metsien suojelua ja rauhoitusta toteutetaan suojeluarvot omaavilla kohteilla luonnonsuojelulailla ja kaavamääräyksillä.

Vesien hallintaa pyritään luonnonmukaistamaan niillä kohteilla, joissa ei ole välttämätöntä ojen kuivatus- ja kunnostustarvetta. Toimenpiteistä ei aiheuteta kuormitusta vesistöihin.

Taajamametsien tuottamien ekosysteemipalveluiden kannalta on olennaista, että metsät muodostavat kattavan viherverkon. Ekologiset yhteydet turvataan ja taajamametsien pirstoutuminen estetään.

Elinvoimaisuus ja ilmastokestävyys

Taajamametsien hoidon tavoitteena on ylläpitää puuston elinvoimaisuutta ja uusiutumiskykyä sekä vahvistaa puuston kestävyyttä erilaisista häiriöistä ja tuhoista vastaan. Puustoa hoidetaan pääasiassa pienpiirteisillä poiminta- ja pienaukkohakkuilla.

Uusikaupunki on mukana Hinku (Hiilineutraali kunta) -verkostossa ja sitoutunut 80 % ilmastopäästöjen vähennykseen vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Metsät toimivat hiilinieluina, kun puustoon, muuhun kasvillisuuteen ja maaperään sitoutuu hiilidioksidia ilmakehästä. Taajamametsät ovat lähtökohtaisesti hyviä hiilivarastoja, koska puuston käsittely on kevyttä ja valtaosaa metsästä hoidetaan peitteisenä. Taajamametsien hoitotarvetta ei kuitenkaan ensisijaisesti määritetä hiilitaseen näkökulmasta, vaan hoito tehdään kohdekohtaisten käyttötarkoituksen ja tavoitteiden mukaan.

Taajamametsien hiilivaraston ylläpitämisessä tärkeää on pyrkiä säilyttämään olemassa oleva metsäpinta-ala ja säilyttää suometsien ja luonnontilaisten soiden turpeen hiilivarastoa. Lisäksi monet monimuotoisuutta lisäävät ja resursseja säästävät toimenpiteet, kuten tuulenkaatojen korjaamatta jättäminen ja lahoppuun lisääminen sekä tarpeettoman siistimisen välttäminen parantaa taajamametsien hiilitasetta.

Resurssien tarkoituksenmukainen käyttö

Taajamametsien hoidon ensisijaisena tavoitteena on tuottaa hyötyä asukkaiden hyvinvoinnille ja turvata metsien ympäristöarvot. Puuntuotanto ja puun myyntitulojen saaminen ei ole tavoitteena eikä Uudenkaupungin kaupungin omistamille taajamametsille aseteta rahallisia tuottotavoitteita.

Kunnossapidon lähtökohtana on resurssien tarkoituksenmukainen ja tehokas käyttö. Metsien hoito perustuu ajantasaisiin suunnitelmiin, seurantatietoihin ja vuorovaikutukseen asukkaiden ja käyttäjien kanssa. Toimenpiteitä kohdennetaan taajamametsän käyttötarkoituksen ja hoitotarpeen mukaan.

Taajamametsien hoidossa kustannuksia syntyy pienipiirteisestä käsittelystä ja esimerkiksi raivaustähteiden pois keräämisestä. Runko- ja energiapuun myyntitulot osin kattavat hoidosta aiheutuvia kustannuksia, kun myyntikelpoista puuta tuottavat hakkuut ovat muuten taajamametsien käytön ja hoidon kannalta perusteltuja. Metsien hoitoon ja kunnossapitoon kohdistetut varat tuottavat moninkertaisesti säästyneinä menoina sosiaali- ja terveydenhuollossa.

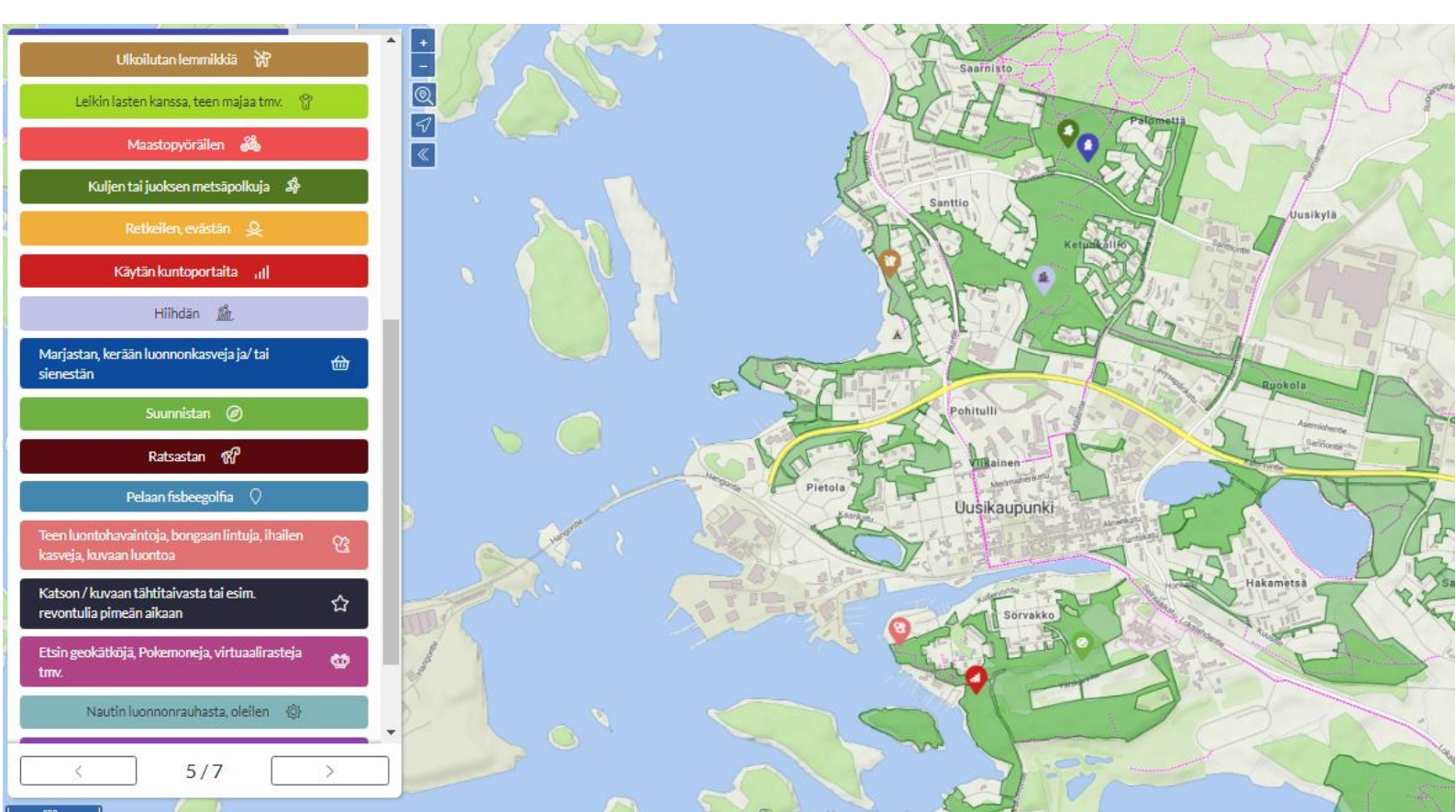
Asukkaiden ja käyttäjien arvostukset

Kysely taajamametsistä

Taajamametsiä koskevalla kyselyllä haluttiin selvittää, mikä on taajamametsien merkitys asukkaille ja metsien käyttäjille, millä tavalla taajamametsiä käytetään, ja miten käyttöä ja hoitoa tulisi kehittää. Kysely toteutettiin 23.11-7.12.2020 välisenä aikana. Kyselyn käynnistymisestä tiedotettiin laajasti kaupungin viestintäkanavissa, eri sidosryhmille lähetetyillä sähköpostitiedotteilla ja lehtijutuilla paikallislehdissä. Vastauksia toivottiin niin asukailta kuin kaupungissa vierailevilta taajamametsien käyttäjiltä.

Kysely toteutettiin karttapohjaisena verkkokyselynä Maptionnaire-sovelluksella. Monivalintavastausten ja vapaan tekstin lisäksi vastaajan oli mahdollista osoittaa kartalta itselleen tärkeitä kohteita ja esittää toiveita kohteiden toimenpidetarpeista. Vastauksia oli mahdollista antaa myös paperilomakkeilla sekä webropol-kyselyllä. Webropol-kyselyssä ei ollut mahdollista tehdä karttamerkintöjä.

Metsien käytön ja hoidon suunnittelun lisäksi kyselyn tuloksia hyödynnetään vireillä olevassa keskustan yleiskaavan laadinnassa sekä muussa maankäytön suunnittelussa.

Esimerkki kyselyn karttapohjaisesta kysymyksestä.

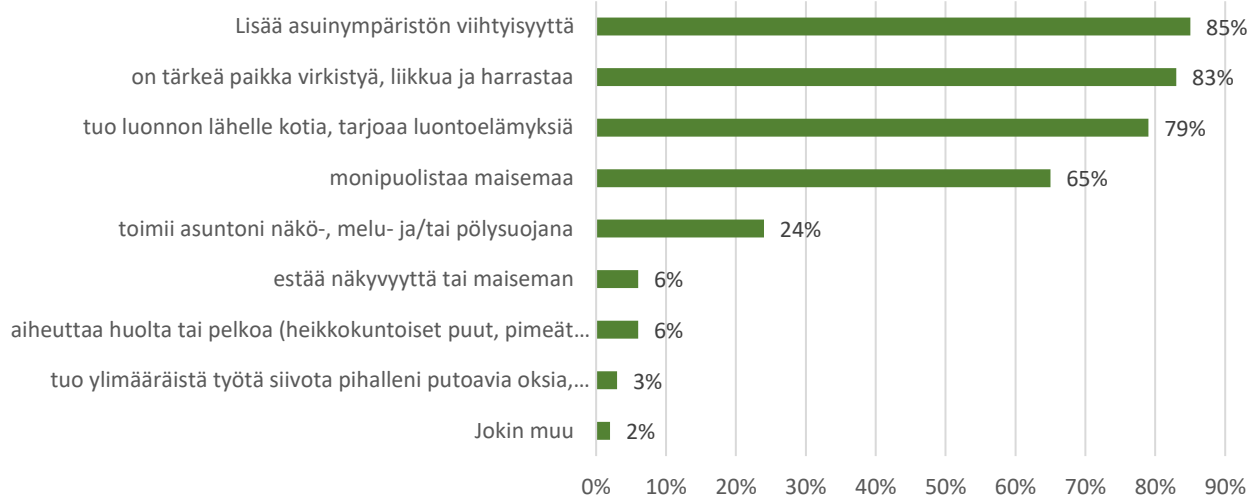
Tulokset

Kyselyyn saatiin yhteensä 389 vastausta. Vastaajien ikähaarukka oli alle 16-vuotiaista yli 80-vuotiaisiin, puolet vastaajista oli iältään 41-60-vuotiaita. Asuinmuotona oli omakotitalo 61 %, kerrostalo 19 % ja rivi- tai paritalo 17 % vastaajista.

Mitä taajamametsä merkitsee sinulle -kysymyksen vastauksissa korostuvat asuinympäristön viihtyvyys, metsä on tärkeä paikka virkistyä, liikkua ja harrastaa, asuinympäristön luonnonläheisyys ja luontoelämykset sekä metsä maiseman monipuolistajana. Noin neljäsosan mielestä metsä toimii asunnon näkö-, melu- ja/tai pölysuojana. Vain pieni osa vastaajista koki metsän haitallisena, kuten että se estää näkyvyyttä tai aiheuttaa pelkoa.

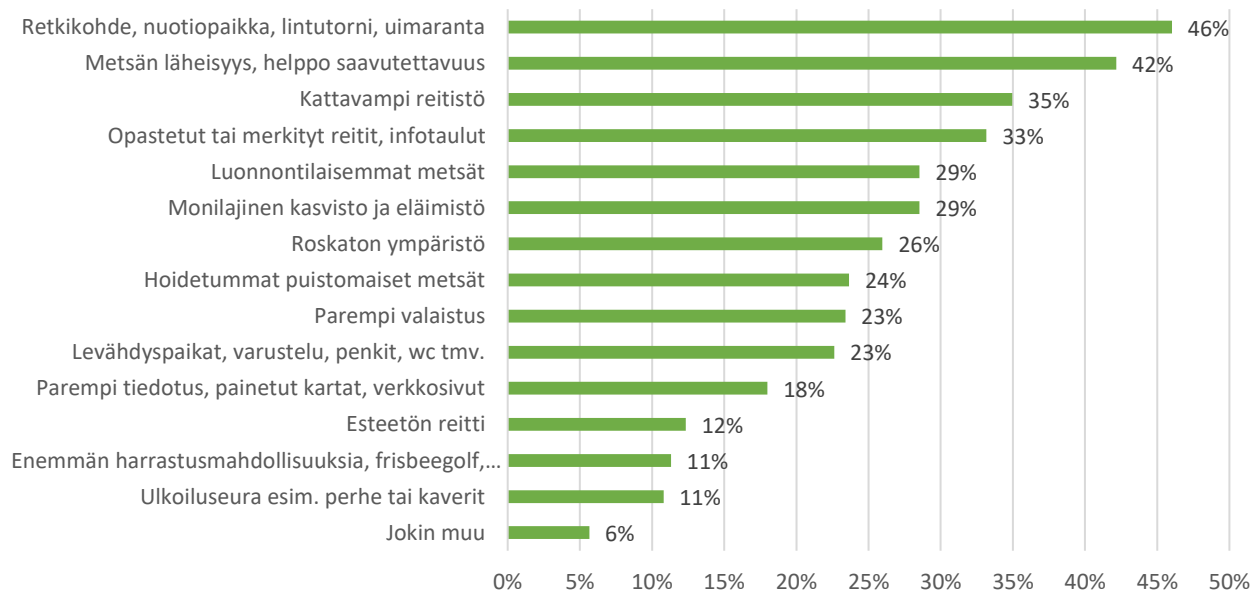
Mitä taajamametsä merkitsee sinulle?

n=384, max. 4 vastausta / vastaaja

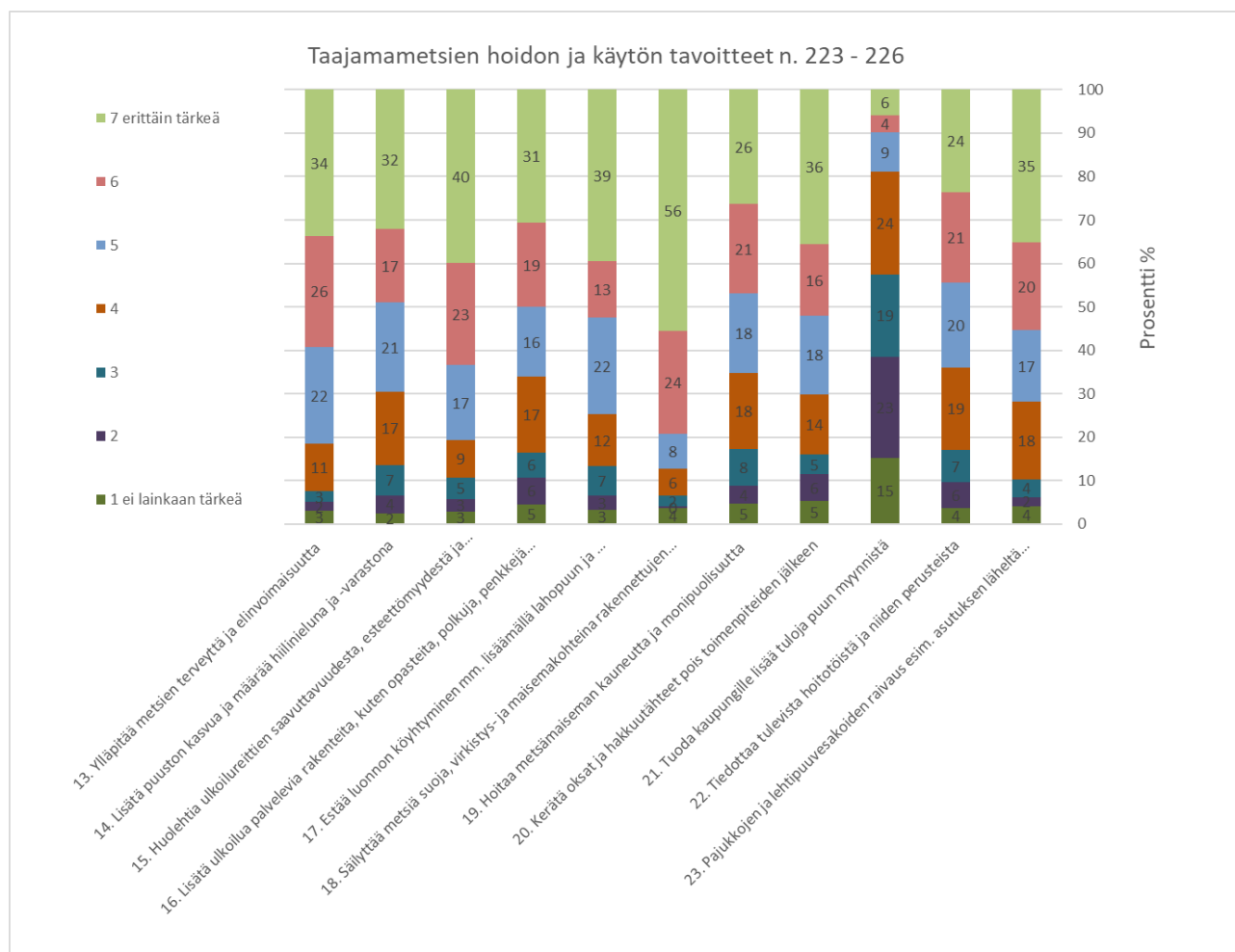

Mitkä asiat voisivat lisätä taajamametsien käyttöäsi?

n=389, max 5 vastausta/vastaaja

Taajamametsien omaa käyttöä voisi vastaajien mielestä lisätä retkeilykohteiden tarjonnan parantaminen, saavutettavuuden helpottaminen ja reittiverkoston laajentaminen (kaavio edellisellä sivulla). Metsien käsittelyn suhteen 29 % vastaajista arvioi, että luonnontilaisemmat metsät lisäisivät omaa metsien käyttöä, ja 24 % vastaajista päinvastoin toivoi hoidetumpia, puistomaisia metsiä.

Hoidon ja käytön tavoitteista kysyttäessä vastaajat arvostivat eniten sitä, että metsiä säilytetään suoja-, virkistys- ja maisemakohteina rakennettujen alueiden sisällä ja reunoilla. Tämän tavoitteen koki erittäin tärkeäksi vastaajista 56 % ja tärkeäksi 24%. Vastaajista 63 %:n piti tärkeänä/erittäin tärkeänä ulkoilureittien saavutettavuudesta, esteettömyydestä ja turvallisuudesta huolehtimisen. 60% vastaajista piti tärkeänä, että metsien terveyttä ja elinvoimaisuutta ylläpidetään esim. myrskyjä ja muita tuhoja huomioon ottaen.

Seuraavaksi tärkeimpänä vastaajat (55%) pitivät taajamametsissä pajukkojen ja lehtipuuesakoiden raivaus esim. asutuksen läheltä ja reittien varrelta. 52% vastaajista piti tärkeänä, että metsien hoidossa tulisi estää luonnon köyhtyminen mm. lisäämällä lahoppuun ja lehtipuiden määrää, suojelemalla arvokkaita elinympäristöjä ja lajeja, jättämällä tiheikköjä eläinten suojaksi. Yhtä tärkeänä vastaajat pitivät sitä, että oksat ja hakkuutähteet kerätään pois toimenpiteiden jälkeen. Vain 6 % vastaajista piti erittäin tärkeänä, että taajamametsän hoidon tavoitteena olisi puunmyynnillä tuoda lisää tuloja kaupungille.

Toimenpidesuosituks

Taajamametsien suunnittelu

Taajamametsien hoidon suunnittelu perustuu lakien (mm. metsälaki, maankäyttö- ja rakennuslaki, luonnonsuojelulaki, vesilaki) vaatimuksiin, kaavamääräyksiin, metsäsertifointiin, näihin periaatteisiin sekä muihin taajamametsiä koskeviin ohjeisiin ja suosituksiin, kohteen inventointi- ja seurantatietoihin sekä saatuun palautteeseen. Taajamametsien hoito suunnitellaan ja toteutetaan vuorovaikutteisesti asukkaiden, käyttäjien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Taajamametsien kunnossapidon ja hoidon suunnittelun perustana on viheralueiden kunnossapitoluokitus (RAMS). Kunnossapitoluokituksen avulla viheralueet saadaan yleisilmeen, käytön, laadun ja kustannustekijöiden puolesta keskenään vertailukelpoisiksi.

Kunnossapitoluokitus tehdään kohdekohtaisesti ja luokituksen laatimisessa hyödynnetään aiemmin tehtyä metsäsuunnitelman metsikkökuviointia, luontoselvityksiä ja muuta saatavilla olevaa tietoa. Metsikkökuvio muodostuu puustoltaan, kasvuolosuhteiltaan ja hoitotarpeiltaan yhtenäisestä alueesta. Käyttötarkoituksen ja merkityksen perusteella kunnossapitoluokan kohteet voivat poiketa metsäsuunnitelman kuvioinnista ja rajaukset tehdään osin pienipiirteisemmin. Luokitus perustuu maastokartoitukseen ja tiedot kuvataan kohdekorteilla. Kunnossapitoluokka ohjaa kohteen kunnossapitoa ja hoitoa yleisellä tasolla, ja on tärkeää, että toimenpiteet suunnitellaan jokaiselle kohteelle erikseen. Kohteen tietoja päivitetään tarpeen mukaan.

Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS	
Pääluokka	Kunnossapitoluokka
R Rakennetut viheralueet	R1 Rakennettu arvoviheralue
	R2 Toimintaviheralue
	R3 Käyttöviheralue
	R4 Suoja- ja vaihtumisasiheralue
A Avoimet viheralueet	A1 Arvoniitty
	A2 Käyttöniitty
	A3 Maisemaniitty
	A4 Avoin alue
	A5 Maisemapelto
M Metsät	M1 Arvometsä
	M2 Lähimetsä
	M3 Ulkoilu- ja virkistysmetsä
	M4 Suojametsä
	M5 Talousmetsä
S Suojelualueet	Ei alaluokkia

UUSIKAUPUNKI		Taajamametsien RAMS-kunnossapitoluokitus	
ALUENIMI			
Kohteen nimi			
Kunnossapitoluokka		<i>Kohdekartta</i>	
Metsätyyppi			
Kehitysluokka			
Pinta-ala, ha			
Pääpuulaji			
Muut puulajit			
Metsäsuunnitelman nro			
Kaavamerkintä			
Laatija ja ajankohta			
Yleiskuvaus		<i>Kuvaus kohteen käyttötarkoituksesta, puuston rakenteesta, lahoppuustosta, pensaskerroksesta, aluspuustosta, tehdyistä harvennuksista, merkitys viherverkossa</i>	
Virkistyskäyttö <i>Polku kartassa:</i> 		<i>Polut, reitit, varusteet, opastuspisteet, majat, leikkipaikat, kyselystä tulleet paikannetut toiveet, koulujen läheisyys,</i>	
Erityishuomiot ja -arvot <i>Vierasajat kartassa:</i> 		<i>Maisema, monimuotoisuus, kulttuurihistoria, vieraslajit lajilleen ja kuvaus esiintymän laajuudesta, sähkölinjat, puutarhajoitteet</i>	
Vesitalous		<i>Kohteen käytön ja arvojen kannalta merkityksellinen vesitalouden tila, kuviolla olevat ajat ja niiden mahdollinen kunnostus ja luonnonmukaistamisen tarve</i>	
Kunnossapidon ja hoidon tavoite		<i>Tarvitaanko aktiivista hoitoa ja minkä vuoksi se ensisijaisesti tehdään, puuston uudistamistarve lähiaikoina</i>	
Kunnossapidon nykytarve ja tulevat toimenpiteet		<i>Hakkuutarpeet, hakkuutähteen käsittelyt, reittien ympäristön hoito, virkistyskäytön lähiojan tarpeet, vieraslajien poisto</i>	
Muuta huomioitavaa			
<i>Valokuva</i>			

RAMS-kunnossapitoluokat metsissä

ARVOMETSÄ M1

Erityisen arvokasta maisemaa, kulttuuriperintöä, luonnon moni-muotoisuusarvoja tai muita maanomistajan määrittämiä erityisiä ominaispiirteitä edustavia metsäalueita tai niiden osia taajamassa tai sen ulkopuolella. Arvometsiä ovat esimerkiksi asemakaava-alueella sijaitsevat metsälain tärkeät elinympäristöt, maisemallisesti arvokkaat metsät, linnustoltaan arvokkaat lehtometsät, istutetut jalopuumetsät, metsäarboretumit, luonnontilaiset suot.

Arvometsien hoidon suunnittelussa huomioidaan kohteen erityisluonne luonto-, maisema- ja kulttuuriarvojen korostamiseksi ja käyttäjien erityistarpeet. Hoitoa ohjataan kohdekohtaisella suunnitelmalla.

LÄHIMETSÄ M2

Oleskeluun, leikkiin, kauttakulkuun, ulkoiluun, liikuntaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen

varattuja, asuinalueiden välittömässä läheisyydessä sijaitsevia metsiä, joiden käyttö on päivittäistä. Lähimetsät voidaan jakaa puistometsiin M2.1 ja lähivirkistysmetsiin M2.2. Lähimetsiin kuuluvat myös metsähautausmaat.

Lähimetsän hoidon suunnittelussa huomioidaan käytön erityistarpeet, käytöstä aiheutuva kuluminen ja käyttäjien turvallisuus. Tavoitteena on monipuolinen, turvallinen, viihtyisä, käyttäjäystävällinen ja maisemallisesti edustava metsäalue.

ULKOILU- JA VIRKISTYSMETSÄ M3

Ulkoiluun, retkeilyyn, liikuntaan, marjastukseen, sienestykseen ja virkistäytymiseen varattuja asuinalueiden läheisyydessä tai hieman etäämmällä sijaitsevia metsiä. Ulkoilu- ja virkistysmetsät voidaan jakaa ulkoilumetsiin M3.1 ja retkeilymetsiin M3.2.

Ulkoilu- ja virkistysmetsän hoidon suunnittelussa huomioidaan kohteen käytön erityistarpeet, käytöstä aiheutuva kuluminen, turvallisuus ja kulkukelpoisuus sekä luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen edistäminen. Tavoitteena on monipuolinen, luontoarvoiltaan ja maisemaltaan monimuotoinen ja käyttäjäystävällinen metsäalue sekä turvalliset reitit ja rakenteet.

SUOJAMETSÄ M4

Suojaamiseen, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen varattuja asuinalueiden ja muun rakennetun ympäristön sekä erilaisten häiriötä aiheuttavien toimintojen, kuten liikenneväylien ja teollisuuslaitosten välissä sijaitsevia metsiä. Suojametsien avulla tuotetaan pöly- ja pienhiukkassuojaa, näkösuojaa, tuulisuojaa ja melusuojaa.

Suojametsien hoidon suunnittelussa huomioidaan suojavaikutusten säilymisen ja turvallisuuden erityistarpeet sekä ekosysteemipalveluiden toiminta. Tavoitteena on monikerroksellinen ja peittävä metsäalue, suojavaikutusten jatkuva ylläpitäminen sekä maisema-arvojen ja virkistyskäytön huomioonottaminen.

TALOUSMETSÄ M5

Taloustaloudessa olevia metsiä, joita lisäksi hyödynnetään virkistyskäytössä. Talousmetsiin kohdistuu taloudellista tuotto-odotusta.

Talousmetsien hoidon suunnittelussa huomioidaan kohteelle asetetut tavoitteet, sertifiointi ja Hyvän metsänhoidon suositukset. Talousmetsiä hoidetaan maanomistajan tavoitteiden pohjalta taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästi metsän maisemalliset arvot huomioiden. Käyttäjien turvallisuus ja polkujen kulkukelpoisuus turvataan hoitotöiden aikana.

SUOJELUALUEET S

Suojelualueet (S) ovat laissa, asetuksessa tai valtioneuvoston, ministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) tai muun viranomaisen päätöksessä määrättyjä alueita, joilla on suojeltuja luontokohteita. Suojelualueena pidetään myös aluetta, jolla on muinaismuistolain nojalla suojeltuja rakennelmia tai niiden jäännöksiä sekä rauhoitetut kiinteät muinaisjäännökset, jos niitä voidaan pitää aluemaisina kohteina. Suojelualue voi olla myös maanomistajan omalla päätöksellä tai muulla päätöksellä suojeltu alue.

Suojelualueita hoidetaan kohdekohtaisen hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan. Hoidon tavoitteena on turvata lajiston ja luontotyyppien monimuotoisuutta sekä huolehtia maiseman, kulttuuriperinnön, virkistyskäytön tai muun erityisen ja suojeltavan arvon säilymistä. Kunnossapitoluokan määräytyminen S-luokkaan voi perustua myös lainsäädännön kautta tulevaan ohjaukseen.

Viestintä ja vuorovaikutus

Taajamametsien kunnossapidon ja hoidon suunnittelussa korostuu metsien monikäyttö ja käyttäjien erilaiset tavoitteet. Suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon asukkaiden ja käyttäjien toiveet ja tarpeet. Lisäksi kaupunki toimii esimerkkinä moniarvoisessa metsien hoidossa ja käytössä, jossa sosiaalinen kestävyys ja vuorovaikutteisuus on tärkeänä osana.

- Järjestetään asukkaille ja käyttäjille kyselyjä ja tilaisuuksia taajamametsien käyttöön ja hoitoon liittyen. Pyritään ottamaan huomioon eri käyttäjäryhmien mahdollisuudet tarjoamalla erilaisia tapoja osallistua.
- Annetaan mahdollisuus jatkuvaan palautteen antoon yksittäisiin kohteisiin ja toiveisiin liittyen ja vastataan palauteisiin, miten asia voidaan ottaa huomioon.
- Tiedotetaan toimenpiteistä ennakoon kaupungin viestintäkanavissa ja maastoon pystytettävillä infokylteillä
- Lisätään asukkaiden ja käyttäjien tietoisuutta taajamametsiin kohdistuvien toimenpiteiden ja ohjeiden merkityksestä. Teemoina esim. lahoppuun lisääminen ja tuulenkaatojen metsään jättäminen, tiheikköjen merkitys, vieraslajien torjunta, puutarhajätteen oikeaoppinen käsittely.
- Tehdään yhteistyötä eri asukasryhmien, järjestöjen ja koulujen kanssa. Esimerkiksi kannustetaan käyttäjiä mukaan järjestämään luontotapahtumia tai osallistumaan talkoisiin vieraslajien torjunnassa tai hakkuutähteiden käsittelyssä.

Hevosmetsurin käytöllä taajamametsien hoidossa voidaan lisätä asukkaiden kiinnostusta hoitotoista ja niiden merkityksestä.

Puuston käsittely ja uudistaminen

Puuston käsittely tehdään kohteen puuston, luontaisten kasvupaikkatekijöiden ja käyttötarkoituksen mukaan. Puuston kasvatuksella ei ole taloudellista tavoitetta.

- Puuston käsittelyjen tarkoituksena on lisätä jäävän puuston elinvoimaisuutta, estää riukuuntumista sekä monipuolistaa puuston rakennetta
- Hakkuut ovat pääosin pienipiirteisiä ja usein toistuvia poiminta- ja pienaukkohakkuita
- Voimakkaampia hakkuita voidaan toteuttaa mm. näkymien avaamiseksi, valoisuuden ja paahteisuuden lisäämiseksi tai lisätilan saamiseksi virkistyskäytölle.
- Puuston uudistaminen perustuu pääasiassa luontaiseen uudistumiseen ja sen edistämiseksi tehdään pienaukkoja tai vapautetaan luontaisesti syntyneitä taimia.
- Tapauskohtaisesti voidaan myös tehdä pienaukkoa suurempi uudistushakkuu esim. laajemman metsätuhon välttämiseksi. Tällöin hakkuualalle jätetään runsaasti säästöpuustoa ja säästetään olemassa oleva taimiaines ja nuori puusto.
- Istutusta voidaan käyttää kasvun nopeuttamiseksi tai puulajivalikoiman monipuolistamiseksi.
- Hakkuissa suositetaan monikerroksellisuutta, sekametsärakennetta ja lehtipuustoa.
- Alus- ja välikerroksen puustoa säästetään ja kehitetään järeän puuston lomassa. Tiheää lehtipuuesakkoa raivataan vaihtelevaksi ja pyritään saamaan puuston tiheys riittäväksi, jotta laajoja vesakkoalueita ei jatkossa synny. Vesakontorjunta-aineita ei käytetä.
- Taimikoita ja nuoria metsiä harvennetaan kasvatettavien taimien riittävän kasvutilan saamiseksi, kasvun nopeuttamiseksi ja puulajisuhteiden ohjaamiseksi.
- Lähimaiseman vaihtelun saamiseksi voidaan myös kasvattaa yhden puulajin metsiköitä tai korostaa tasaikäisiä puupilaristoja.
- Puita kasvatetaan vanhoiksi, mutta huonokuntoiset, käyttäjille vaaralliset puut kaadetaan ja jätetään mahdollisuuksien mukaan lahoppuiksi (seuraava luku)
- Lannoitusta ei tehdä
- Voimakasta maanmuokkausta ei tehdä. Kevyt kunnakerroksen rikkominen on perusteltua luontaisen uudistumisen edistämiseksi.
- Puuston käsittely tehdään pääosin talvikaudella, jolloin virkistyskäyttö on vähäisempää. Metsänpohjan kantavuus voi kuitenkin kesäkaudella olla parempi, jos talvella ei ole ollut routaa.

Luonnon monimuotoisuus ja vesistöt

Luonnon monimuotoisuus turvataan osana kaikki toimenpiteitä. Vesistöjä ei kuormiteta.

- Arvokkaat elinympäristöt ja tärkeiden/uhanalaisten lajien elinympäristöt luokitellaan arvometsiksi. Puuston käsittelyä tehdään luontoarvojen parantamiseksi tarpeen ja erillisen suunnitelman mukaan.
- Lahopuun määrää ja laatua lisätään
 - Tavoitteena on luoda taajamametsiin monipuolinen lahopuujatkumo eri puulajeista, eri kokoisista ja eri lahoasteisista lahopuista.
 - Jätetään yksittäisiä tuulenkaatoja metsään. Tarvittaessa niitä siirretään kauemmaksi reiteiltä tai oksia karsitaan kulkukelpoisuuden tai esteettisyyden parantamiseksi.
 - Kaadetaan vilkkaassa käytössä olevilla alueilla vaaralliset puut maapuiksi
 - Varotaan vahingoittamasta olemassa olevia pysty- ja maalahopuita hakkuissa ja hoitotöissä turvallisuustekijät huomioiden
 - Lisätään aktiivisesti lahopuun määrää
 - Osana hakkuita: jätetään puuryhmiä säästöpuiksi ja käsittelemättömiä tiheikköjä
 - Erillisenä työnä: esim. tehdään tekopökkeliä tai tuodaan muilta alueilta puuta sopiviin kohtiin lahomaan
 - Kohdennetaan lahopuun lisäämistä lahopuukeskittymiin. Sopivia paikkoja lahopuukeskittymille on arvometsissä, kosteissa painanteissa, vähemmällä käytöllä olevilla ja maisemallisesti vähämerkityksellisillä alueilla sekä alueilla, joilla on jo ennestään kohtuullisesti lahopuuta ja aktiivista lisäämistä tarvitaan jatkumon turvaamiseksi
 - Kohteissa, joissa oksa- ja raivausjäte on tarpeen kerätä, voidaan sitä koota aidanteiksi ja hallituiksi kasoiksi hyönteisille esim. lämpimiin rinteisiin tai metsäreunoihin huomioiden maisemavaikutukset
- Vahvistetaan metsien monipuolista rakennetta (kts. puuston käsittely) ja suositetaan lehtipuustoa
 - Suositetaan erityisesti vanhoja, lahovikaisia ja järeitä lehtipuita
 - Raita, haapa ja jalot lehtipuut erityisen arvokkaita
 - Pajukkoja säästetään pölyttäjien ravintokasveina, lehtopensaat säästetään
 - Jalojen lehtipuiden määrää lisätään istuttamalla niiden luontaista alkuperää olevia taimia (tammi, saarni, jalavat).
- Metsänkäsittelyllä ei heikennetä pesintäympäristöjä. Erilaiset pesärakennelmat, kolot ja luolastot, pesäpuut sekä isot muurahaiskeot välittömine lähiympäristöineen säästetään. Linnuston pesimäaikana huhti-heinäkuussa ei hakkuita pääsääntöisesti tehdä.

- Vieraslajien (mm. isotuomipihlaja, tervtusselja) leviäminen estetään ja haitallisten vieraslajien (lupiini, jättipalsami, kurttureus, jättiputki) esiintymät hävitetään. Taajamametsissä ei käytetä vierasperäistä puu- ja pensaslajistoa lukuun ottamatta erikseen suunniteltuja puulajipuistoja tai vastaavia. Asukkaita valistetaan, että puutarhajätettä ei saa läjittää ja kompostoida kaupungin metsäalueelle, koska kasoissa on riski vieraslajien leviämiselle.
- Vesistöihin ei aiheuteta ravinne- ja kiintoainespäästöjä
 - maanmuokkausta ei laajamittaisesti tehdä lainkaan
 - hakkuutähteitä ei kasata ojien varrelle tai vesistöjen suojavyöhykkeille
 - ojien kuivatustehoa ylläpidetään vain sen verran kuin on tarpeen, ja töiden aikana huolehditaan vesiensuojelurakenteista mm. laskeutusaltaista
- Pienvesien ja soiden luonnontilaa parannetaan
 - Tarpeettomien ojien ja muutettujen luonnonuomien annetaan luonnonmukaistua.
 - Ennallistamistoimia tehdään tarkemman tarvearvion ja suunnitelman sekä käytössä olevien resurssien mukaan mm. rakentamalla pohjapatoja, laskeutusaltaita ja pienialaisia kosteikkoja sekä tukkimalla suo-ojia. Ennallistamistoimilla ei kuitenkaan saa aiheuttaa vettymishaittaa naapurikiinteistöillä
 - Pienvesien suojavyöhykkeillä vahvistetaan puuston suojavaikutuksia

Maiseman ja kulttuuriperinnön hoito

Taajamametsien maisemanhoitoon vaikuttavat kohteen sijainti maisemarakenteessa ja käyttötarkoituksen perusteella määrittyvä maiseman tavoitekuva. Metsänkäsittelyn maisemavaikutukset huomioidaan erityisesti luonnon tai maiseman arvokohteilla sekä teiden ja reittien varsilla.

- Tienvarsimetsiä hoidetaan pienipiirteisesti ja määritellään kohdat, missä lisätään näkyvyyttä ja missä säilytetään suojavaikutuksia. Hoidossa ylläpidetään monikerroksellisuutta.
- Reunametsiä hoidetaan maaston muotojen mukaan. Tavoitteena on vaihteleva, vähittäin korkeutta kasvava ja polveileva reunametsä. Peltojen ja niittyjen reunametsiä hoidetaan puoliavoimina, jolloin puuryhmien, yksittäispuiden ja pensaiden väleissä voidaan suosia niittymäistä kasvillisuutta (erityisesti etelään ja länteen aukeavat reunat).
- Rantametsissä säilytetään reunan ehyt ilme ja vahvistetaan pyöreitä, polveilevia muotoja.
- Reittien varsilla avataan näkymiä vesistöihin, avoimeen kulttuurimaisemaan ja metsän sisälle
- Tuodaan esille maisemapuita, luonnonmuodostumia ja kulttuurisesti tärkeitä kohteita.
- Puuston peittävää vaikutusta maisemahäiriöille hyödynnetään kasvattamalla sulkeutunutta ja monikerroksellista puustoa häiritsevän kohteen tai näkymän peittämiseksi
- Kulttuuriperinnön kannalta tärkeät kohteet tunnistetaan ja niiden ympäristö hoidetaan kulttuuriarvojen säilymiseksi. Muinaisjäännösten hoito suunnitellaan yhteistyössä museoviranomaisten kanssa.

Tuhoriskeihin varautuminen

Ilmastonmuutos lisää metsätuhoriskejä sään ääri-ilmiöiden, kuten kuivuusjaksojen, roudattomien talvien ja kovien tuulien yleistymisen myötä. Lisäksi Suomessa aiemmin tuntemattomat tai merkityksettömät tuhonaiheuttajat voivat yleistyä ilmastonmuutoksen takia.

Tuhoriskeihin varaudutaan

- Suosimalla lehtipuustoa, sekapuustoisuutta ja metsien monipuolista rakennetta
- Hillitsemällä kuusettumista
- Ylläpitämällä metsien elinvoimaisuutta
- Minimoimalla hoidosta ja käytöstä syntyviä vaurioita maapohjalle, puustolle ja muulle kasvillisuudelle
- Tarkkailemalla metsien kuntoa ja reagoimalla varhaisessa vaiheessa mahdollisiin tuhonaiheuttajiin
- Noudattamalla lakia metsätuhojen torjunnasta:
 - Tuore havupuutavara on kuljetettava pois välivarastosta heinäkuun alkuun (mänty) tai puoliväliin (kuusi) mennessä. Laki koskee myös tuulenkaatoja tai muuten vioittuneita tuoreita puita, jos määrä on kuusella yli 10 m³/ha ja männyllä yli 20 m³/ha
 - Touko-marraskuun aikana tehdyissä hakkuissa havupuiden kannot tulee käsitellä juurikäävän torjunta-aineella

Ulkoilureitit ja -rakenteet

Reittejä hoidetaan viihtyvyyden ja turvallisuuden parantamiseksi:

- Virkistyskäytöstä aiheutuvia häiriöitä ja metsäpohjan kulumista vähennetään ohjaamalla kulkua reiteille
- Raivataan säännöllisesti reittien varsien vesakkoa ja kerätään raivausjäte pois, haketetaan se maastoon tai jätetään sopiviin paikkoihin maastumaan.
- Avataan näkymiä reiteiltä metsän sisään ja maisemallisesti tärkeisiin kohteisiin
- Poistetaan vaaraa aiheuttavia isoja puita ja näkymäesteitä reittien varrelta ja erityisesti risteysalueilta
- Huolehditaan reittien pinnoitteiden hyvästä kunnosta
- Metsään luontaisesti syntyneitä ja vilkkaassa käytössä olevia polkuja otetaan kevyen kunnossapidon piiriin, jolloin ehkäistään maastossa kulumista mm. tuomalla pitkoksia kosteisiin painanteisiin tai ojien ylityskohtiin. Kulkua voidaan ohjata maapuiden asettelulla, tiheikköjen raivaamatta jättämisellä tai lisäämällä haketta toivotun kulkuväylän pohjaksi.
- Pyritään linjaamaan myös uusia, opastettuja metsäpolkuja, joilla voidaan tarjota enemmän metsäntuntua ja luontoelämyksiä kuin leveillä ulkoilureiteillä

Parannetaan eri käyttäjäryhmien pääsyä ja saavutettavuutta taajamametsiin

- Lisätään levähdys- ja tapaamispaikkojen (pöydät, penkit, katokset) määrää ja keskitetään näitä palveluita helposti saavutettaviin ja kunnossapidettäviin kohteisiin eri puolille taajamametsärakennetta. Huolehditaan, että pysäköintitilaa palvelupisteiden läheisyydessä on riittävästi.
- Parannetaan reittien esteettömyyttä yhteistyössä sidosryhmien kanssa
- Lisätään reittiopasteita ja tuodaan selkeitä karttapohjaisia opasteita reittien risteyskohtiin
- Suunnitellaan teemallisia kulttuuri- tai luontopolkuja, joissa kerrotaan metsäluonnon piirteistä tai historiasta
- Täydennetään kaupungin karttapalvelua mm. virkistykseen liittyvistä palveluista (pysäköintipaikat, levähdys- ja kuntoilupaidat) ja otetaan käyttöön mobiilipohjaisia ulkoilusovelluksia
- Markkinoidaan Uudenkaupungin ulkoilumahdollisuuksia matkailijoille ja lähiseudun asukkaille, jolloin alueiden hoitoon käytetyistä resursseilla saadaan enemmän hyötyä ja vaikuttavuutta

Seuranta

Tehdyt toimenpiteet, laajuus ja ajoittuminen kirjataan kohteittain, ja niiden vaikutusta seurataan. Seurantatietoja ja saatua asukaspalautetta arvioidaan säännöllisesti ja hyödynnetään hoitotoimenpiteiden suunnittelussa.

Lisätietoja

Viheralueiden kunnossapitoluokitus:

- Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020. Tajakka, H. (toim.). 2020. Viherympäristöliiton julkaisu nro 67. Saatavilla vain painotuotteena.

- <https://www.vyl.fi/ohjeet/kunnossapitoluokitus/>

Taajamametsät – suunnittelu ja hoito. Hamberg, L., Löfström I. ja Häkkinen, I. (toim.). 2012.

Metsäkustannus Oy. Saatavilla vain painotuotteena.

Kuntaliiton kuntametsät -sivusto:

<https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/ymparisto/ymparistonsuojelu/kuntametsat>

Metsänhoidon suositukset: <https://metsanhoidonsuosituksat.fi/fi>

Metsäluonnonhoidon oppaita ja ohjeita: <https://www.metsakeskus.fi/fi/metsatalouden-tuet/kemera-tuet/luonnonhoitohankkeet/luonnonhoidon-oppaat-ja-ohjeet>

Metsiä koskevia säädöksiä: <https://www.metsakeskus.fi/fi/metsan-kaytto-ja-omistus/oikeudet-ja-velvollisuudet/metsaa-koskevia-saadoksia>

Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito. Pouta, E. & Heikkilä, M. (toim.) 1998. Ympäristöministeriö.

Ympäristöopas 40. Saatavilla vain painotuotteena.

Taajamametsien kunnossapidon ja hoidon periaatteet Uudessakaupungissa

Uudenkaupungin kaupunki

ProAgria Länsi-Suomi, MKN Maisemapalvelut
2021

